

ความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษาบ้านเหล่าดู่
อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

Beliefs and Ritual Practices of Phi Poo Ya Worship: A Case Study
of Ban Lao Du, Wiang Nong Long District, Lamphun Province

ดร.ณิ สมสนิท¹ ปณันธิตา พื่อวัน¹ และ กันยารัตน์ รินศรี²

Darunee Somsanit¹ Pananthita Phuewan¹ and Kanyarat Rinsri²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Humanities and Social Sciences ChiangMai Rajabhat University

วันที่รับบทความ : วันที่ 19 ธันวาคม 2567

วันที่ส่งบทความที่แก้ไข : วันที่ 9 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ : วันที่ 29 พฤษภาคม 2568

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

² อาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาความเชื่อของพิธีกรรมผีป๋วยในชุมชน และเพื่อศึกษาการประกอบพิธีกรรมบูชาผีป๋วยในพื้นที่บ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้สืบทอดพิธีกรรมเลี้ยงผีป๋วยจากบรรพบุรุษโดยตรง และคนในชุมชนที่เข้าร่วมพิธีกรรม โดยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อในพิธีกรรมผีป๋วย เชื่อว่าผีป๋วยจะคอยปกป้องลูกหลานให้ดำรงชีวิตอย่างสงบสุข รูปแบบการสืบทอดพิธีกรรมนี้เป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยพิธีกรรมเลี้ยงผีป๋วยจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อเป็นการขอให้ผีป๋วยช่วยคุ้มครองปกป้องคนในครอบครัวและเครือญาติ เป็นที่พึ่งและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้รู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิต และการประกอบพิธีกรรมผีป๋วย มีผู้สืบทอดพิธีกรรมจากบรรพบุรุษโดยตรง ผู้ประกอบพิธีกรรมจะจัดเตรียมสิ่งของเซ่นไหว้และเปลี่ยนเครื่องเซ่นไหว้ในชั้นผีป๋วยใหม่ โดยมีการนำเครื่องเซ่นไหว้มาถวาย ผู้สืบทอดจะอธิษฐาน ขอร้องให้ผีป๋วยได้รับรู้และดูแลรักษาคนในครอบครัวและให้ประพัตติตนเป็นคนดี ซึ่งพิธีกรรมนี้ยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความผูกพันขึ้นในเครือญาติ เนื่องจากทุกคนต้องมาร่วมพิธีกรรมที่บ้านร่วมกัน

คำสำคัญ: พิธีกรรมผีป๋วย, พิธีกรรมบูชาผีบรรพบุรุษ, ความเชื่อ

ABSTRACT

This research aims to examine the beliefs associated with Phi Poo Ya Worship in the community and to study the performance of this ancestral spirit worship ceremony in Ban Lao Du, Wiang Nong Long District, Lamphun Province. This qualitative study employed purposive sampling to select informants, including direct inheritors of the Phi Poo Ya ritual and community members who participate in the ceremony. Data were collected through in-depth interviews and non-participant observation. The findings reveal that the belief in Phi Poo Ya Worship is rooted in the notion that ancestral spirits protect their descendants, ensuring peaceful lives. This ritual is passed down through generations. The annual Phi Poo Ya ceremony is conducted to invoke the protection of ancestral spirits for family members and relatives, serving as a spiritual anchor and providing a sense of security in daily life. Regarding the performance of the Phi Poo Ya ritual, it is conducted by direct inheritors from ancestors. The ritual practitioner prepares offerings and replaces old offerings in the ancestral spirit tray with new ones. During the ceremony, the inheritor prays, requesting the ancestral spirits to acknowledge the offerings and safeguard family members, encouraging them to lead virtuous lives. This ritual also fosters unity and strengthens familial bonds, as all family members return home to participate in the ceremony together.

KEYWORDS: Phi Poo Ya Worship, Ancestral spirit ritual, Beliefs

บทนำ

ความเชื่อ คือ การยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่ไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อ การยอมรับที่เกิดในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีและผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ (ปญฺญญา บุญมาเลิศ 2554) ความเชื่อนั้นคนมักจะเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม วันเวลาโคจรของดวงดาวที่ส่งผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นที่ให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง เช่น ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เป็นต้น ความเชื่อผีปู้ย่าเป็นความเชื่อในเรื่องของวิญญาณที่ดีของบรรพบุรุษที่ล่วงลับและไปสถิตอยู่ในเสาเอกบ้านเรือนของลูกหลานที่เป็นศาลหรือขันที่ลูกหลานทำให้ จะคอยคุ้มครองดูแลและช่วยเหลือลูกหลาน รวมถึงมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของคนในครอบครัว อีกทั้งมีการบูชาบวงสรวงเช่นไหว้ในทุก ๆ ปี เพื่อไม่ให้ผีปู้ย่าโกรธและลงโทษและเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการปลูกฝังให้เคารพนับถือบรรพบุรุษ ยึดมั่นในจารีตประเพณี มีจิตสำนึกเรื่องความกตัญญู ความสามัคคี ส่งผลให้เครือญาติมีความรัก ความผูกพัน ประองดองกลมเกลียวกัน ทำให้ดำรงชีวิตมั่นคงปลอดภัย และสงบสุข

ผีปู้ย่า คือ ผีประจำตระกูล หรือที่เรียกกันว่าผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นผีฝ่ายดี ความเชื่อกันว่าผีปู้ย่าจะปกปักรักษาอยู่ตลอด แต่มีข้อแม้ว่าต้องเป็นคนดีไม่ทำอะไรนอก luân อกรอย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (มาลา คำจันทร์, 2551) หากเป็นคนนอกกรอบ คือ ไม่ประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและประเพณีที่คนส่วนมากเขายึดถือ ผีปู้ย่าจะไม่คุ้มครองดูแลและอาจลงโทษได้ ผีปู้ย่าจะนับสายตามบรรพบุรุษทางแม่ไม่นับทางพ่อ ทั้งนี้เพราะในอดีตชาวล้านนาแต่งงานแบบเขยเข้าบ้าน คือ ผู้ชายไปอยู่บ้านผู้หญิง เรียกว่าไปเอาผีทางหน้า หมายความว่า ผู้ชายออกจากครอบครัวเดิมเข้าไปสู่ครอบครัวใหม่ ผีเดิมของผู้ชายจะถูกละทิ้งไว้ในครอบครัวเดิม และเข้าสู่อำนาจของผีใหม่ คือ ผีฝ่ายภรรยา เรื่องภายในบ้านเรือนผู้หญิงจึงเป็นใหญ่ เพราะผู้หญิงอยู่ที่เดิมและอยู่ติดครอบครัว ผู้ชายเป็นฝ่ายเข้ามาหา ดังนั้นผู้ชายจึงไม่สามารถพาผีเดิมของตนเข้ามาเป็นใหญ่ภายใต้ชายคาเรือนของผู้หญิง การนับสายผีปู้ย่าจึงถูกนับตามสายบรรพบุรุษฝ่ายหญิง แต่เมื่อผู้หญิงออกจากเรือนไปเป็นสะใภ้เรือนอื่น โอกาสที่จะเอาผีเดิมของตนไปข่มผีทางฝ่ายสามีนั้นทำไม่ได้ เพราะในเรือนนั้นมีแม่สามีเป็นใหญ่ ลูกสะใภ้จึงต้องยอมรับอำนาจผีปู้ย่าของฝ่ายสามีเช่นกัน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเมื่อออกจากผีเดิมไปเอาผีใหม่ จะตัดขาดจากผีเดิมโดยสิ้นเชิง เช่น ไปเป็นเขยเรือนอื่น ยอมรับอำนาจของผีเรือนอื่น กิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ภรรยาหรือแม่ภรรยาเป็นผู้กระทำ ลูกเขยจะมีส่วนร่วมในฐานะผู้มาอาศัยในเรือนนี้เท่านั้น ผีเดิมของเขยที่อยู่กับพ่อแม่จะเอามาประกอบพิธีกรรมที่เรือนภรรยาไม่ได้เด็ดขาด แต่สามารถไหว้และอธิษฐานผีบรรพบุรุษของตัวเองและขอความปกป้องคุ้มครองจากบรรพบุรุษฝ่ายแม่ได้ โดยไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิด หากเป็น

เรื่องหนักหนาสาหัส เรื่องรุนแรง เช่น บ่วยหนัก ถูกเคราะห์ มีภพภัยลามมาถึงตัว จำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจผีปู้ย่าของตนเองเป็นการเฉพาะ ซึ่งสามารถกลับไปประกอบพิธีกรรมที่เรือนพ่อแม่ของตนเองได้ แต่ส่วนมากไม่ต้องเดินทางไปเองก็ได้ เพราะพ่อแม่ของเรารู้ว่าเรื่องราวมันรุนแรงเกินผีปู้ย่าฝ่ายภรรยาจะดูแลแก้ไขได้ พ่อแม่ก็จะมารับเราเอาไปประกอบพิธีกรรม

พื้นที่หมู่บ้านเหล่าคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีผู้สืบทอดพิธีกรรมมาจากบรรพบุรุษโดยตรง และภายในชุมชนยังมีผู้คนที่ยังนับถือผีปู้ย่า (ผีบรรพบุรุษ) เป็นส่วนมาก และภายในหมู่บ้านแห่งนี้มีผู้สืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรงแบบรุ่นต่อรุ่น อีกทั้งเยาวชนรุ่นใหม่ (Gen Z) ไม่ได้ให้ความสนใจภายในพื้นที่หรืออาจหลงลืมพิธีกรรมที่มาจากบรรพบุรุษ และในพื้นที่แห่งนี้ยังไม่มีการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าว มีเพียงงานวิจัยของเรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) ที่ศึกษาหน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยโซ่ง และการศึกษาของศิริดา เทียนขาว และ ฉัตรศิริ กลั่นเนียม (2563) ที่ศึกษาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ ส่วนการศึกษาของ ทิพย์พฐ กฤษสุนทร และ ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2566) เป็นประเด็นศึกษาเรื่องการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู้ย่า) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมีผลการศึกษาที่ไม่ได้กล่าวถึง คือ วัฒนธรรมความเชื่อของพิธีกรรมผีปู้ย่าเปรียบเทียบกับองค์ประกอบขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู้ย่าในอดีตและปัจจุบัน ในพื้นที่หมู่บ้านเหล่าคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อและบทบาทของพิธีกรรมผีปู้ย่าในชุมชนศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู้ย่าปัจจุบัน เพื่อให้คนในชุมชนและเยาวชนรุ่นใหม่ (Gen Z) ได้ตระหนักถึงพิธีกรรมที่บรรพบุรุษได้สืบทอดไว้ให้จากอดีต และช่วยกันอนุรักษ์ไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อพิธีกรรมผีปู้ย่าในชุมชนบ้านเหล่าคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู้ย่าในชุมชนบ้านเหล่าคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษานบ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้สืบทอดจาก บรรพบุรุษ เยาวชนรุ่นใหม่ และผู้สูงอายุ ในพื้นที่บ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน และใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในประเด็นความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า โดยมีขั้นตอนในการการวิจัย ประกอบด้วย

1. กำหนดหัวข้อวิจัยและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษานบ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
2. ออกแบบเครื่องมือวิจัยเครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
4. สรุปรูปข้อมูล เรียบเรียงข้อมูลด้วยการบรรยายเชิงพรรณนาประกอบสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ทบทวนวรรณกรรม (Literature Reviews)

จากการศึกษาพบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมี 2 บ้างได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา แนวคิดพิธีกรรม

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา

สนธิ สมัการ (2539) อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ตามแนวคิดของฮอว์ เอ็ดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ (Edward B. Tylor) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ ผู้ได้รับสมญานามจากวงการมานุษยวิทยาว่าเป็น “บิดา” ของมานุษยวิทยาสมัยใหม่ “ลัทธิวิญญาณ” (animism) ของเซอร์ เอ็ดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ ไทเลอร์ ได้พยายามหาเหตุผลมาอธิบายว่า มนุษย์ได้คิดสร้างเรื่องของวิญญาณ (soul) ขึ้นมาได้อย่างไร โดยการออกไปศึกษาสังเกต พฤติกรรมทางศาสนาของเผ่าชนที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมต่าง ๆ (primitive society) แล้วนำเอาพฤติกรรมทางศาสนา ของชนเผ่าดั้งเดิมต่าง ๆ ซึ่งมักจะเต็มไปด้วยพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ตามวัฒนธรรมของแต่ละเผ่ามาคิดหาเหตุผลตามความคิดของนักปราชญ์ชาวอังกฤษ ได้อธิบายแนวคิดซึ่งตกอยู่ใน วงล้อมของบรรยากาศทางวิชาการในระหว่างศตวรรษที่ 19 ของยุโรป ซึ่งเป็นระยะที่วิทยาศาสตร์เริ่มฟื้นฟูและ

มีการขยายตัวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง (สนิท สมัการ, 2539) ทั้งนี้แนวคิดหรือ "ทฤษฎี" เรื่องวิญญาณของไทเลอร์ แบ่งแยกออกได้เป็นสองส่วน คือ ส่วนที่ว่าด้วย วิญญาณของสัตว์และของมนุษย์แต่ละตัวตน ซึ่งสามารถที่จะคงอยู่ได้ต่อไปหลังจากที่ร่างกายได้เน่าเปื่อยผุพังไปแล้ว และส่วนที่ว่าด้วย ภูต ผี ปีศาจ ซึ่งมีการจัดลำดับ ตำแหน่งและชั้นจากต่ำขึ้นไปหาสูงมาก จนกลายเป็นเทวดา เทพยดา ผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ดวงวิญญาณต่าง ๆ มีความผูกพันและควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกแห่งวัตถุ รวมทั้งชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบัน และในอนาคตด้วย ดวงวิญญาณได้มีการติดต่อกับมนุษย์รับรู้การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ด้วยความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้ ความเชื่อเช่นนี้จึงนำไปสู่พฤติกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมเช่นไหว้บวงสรวงรวมทั้งการบูชาวิญญาณในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย เพื่อผลดี คือ ความอยู่รอดและสงบสุขในชีวิตมนุษย์ ในตัวของมนุษย์แต่ละคนนั้นย่อมประกอบด้วยสิ่งสองประการ คือ ชีวิต (Life) และภูตพราย (Phantoms) โดยชีวิตจะช่วยทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกรู้จักคิดและกระทำสิ่งต่าง ๆ ภูตพราย คือ เงานหรือ "ตน" ตัวที่สองของมนุษย์แต่ละรูปนามทั้งชีวิตและภูตพรายถือว่าอาจแยกออกจากร่างกายของมนุษย์ได้ ภูตพรายนี้อาจปรากฏภาพให้คนอื่นแม้ว่าจะอยู่ห่างไกลกันเพียงไรก็ตาม

1.2 แนวคิดพิธีกรรม

พิธีกรรมเป็นภาษาสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเชื่อ ซึ่งอาจเป็นความเชื่อที่เป็นศาสนาหรือมิใช่ศาสนาก็ได้ สามารถศึกษาพิธีกรรมได้ในหลายมิติและหลายระดับ ทั้งระดับปัจเจก ระดับครัวเรือน และระดับชุมชน ในมิติของการถ่ายทอดศาสนทั้งที่เป็นการถ่ายทอดตัวเนื้อหาความเชื่อและการถ่ายทอดอารมณ์ร่วม พิธีกรรมเป็นโอกาสที่ศาสนทางสังคมบางอย่างจะถูกผลิตซ้ำและถูกต่อยอดในจิตสำนึกของสมาชิกที่เข้าร่วม การที่อุดมการณ์ร่วมถูกผลิตซ้ำให้ทรงพลังได้เพราะพิธีกรรมเป็นภาษาที่เน้นการใช้ความรู้สึกเป็นสื่อถ่ายทอดศาสนที่เป็นเนื้อหาความรู้สึกในรูปแบบต่าง ๆ จะถูกสร้างผ่านสัญลักษณ์หลายชนิด เช่น ดนตรี การสวด กลิ่นรูปคว้นเทียนการจัดแสงเงาในโบสถ์และการใช้สื่อที่เป็นสิ่งของ เช่น สายสิญจน์ น้ำมนต์ บางพิธีกรรมอาจเน้นความรู้สึกขมขื่น ขลังและศักดิ์สิทธิ์ เช่น พิธีหลวงต่าง ๆ บางพิธีกรรมอาจเน้นความสนุกสนาน เช่น แห่นางแมวหรือบุญบั้งไฟ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม การเร้าความรู้สึกในพิธีกรรมเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เนื้อหาศาสนที่จะสื่อออกมา มีพลัง มีชีวิต และมีอำนาจเหนือจิตใจ (อภิญา เพื่องฟูสกุล 2553, น. 86)

หน้าที่ทางสังคมของพิธีกรรม สามารถจัดแบ่งประเภทพิธีกรรมได้ในหลายลักษณะดังนี้ ประการแรกพิธีกรรมที่เน้นการควบคุมธรรมชาติ (Technological ritual) ในแง่นี้ พิธีกรรมเปรียบเสมือนเทคโนโลยีที่มีผู้เชี่ยวชาญ (หมอผี) เป็นตัวกลางที่เชื่อมต่อกับพลังเหนือธรรมชาติ เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวและบวงสรวงเทพที่เกี่ยวข้อกับการผลิตหรือพิธีกรรมการรักษาพยาบาลต่าง ๆ ที่มุ่งรักษาอาการเจ็บป่วย

ประการที่สอง ได้แก่ พิธีกรรมที่มุ่งควบคุมมนุษย์หรือมุ่งถ่ายทอดค่านิยมร่วมแก่สมาชิกสังคม (Ideological ritual) เช่น พิธีกรรมเปลี่ยนผ่านต่าง ๆ ในขั้นตอนของชีวิต เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น พิธีกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้ที่กำลังก้าวสู่การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมซึมซับบทบาทหน้าที่ใหม่รับอัตลักษณ์ใหม่ได้อย่างราบรื่นขึ้น

ประการที่สามเป็นเรื่องทางศาสนาโดยตรง ได้แก่ พิธีกรรมที่ช่วยให้ปัจเจกเข้าถึงจุดหมายศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา หรือการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระเจ้า (Salvation ritual) เช่น การสวดมนต์ การสารภาพบาป และการทำสมาธิ

พิธีกรรมประเภทนี้มุ่งตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของศาสนิก ประการสุดท้าย คือ พิธีกรรมสำหรับเยียวยาความเจ็บป่วยหรือภาวะวิกฤติของสังคม (Revitalization ritual) ในยามเกิดภาวะระส่ำระสาย สังคมสามารถผลิตพิธีกรรมบางอย่างขึ้นเพื่อช่วยยึดโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิก พิธีกรรมหนึ่งอาจมีหลายหน้าที่พร้อม ๆ กันได้ เช่น การสารภาพบาปเป็นทั้งการควบคุมสมาชิก สังคม และเป็นหนทางในการเข้าใกล้พระเจ้าด้วย เป็นต้น (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2553)

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา และแนวคิดพิธีกรรม มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เนื่องด้วยแนวคิดและทฤษฎีเรื่องความเชื่อและศาสนา เป็นการกล่าวถึงพฤติกรรมทางศาสนาของชนเผ่าดั้งเดิมต่าง ๆ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมของแต่ละเผ่ามาคิดหาเหตุผล และแนวคิดหรือทฤษฎีเรื่องวิญญาณแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่ว่าด้วยวิญญาณของสัตว์ และของมนุษย์แต่ละตัวตน ซึ่งสามารถที่จะคงอยู่ได้ต่อไปหลังจากที่ร่างกายได้เน่าเปื่อยผุพังไปแล้ว และส่วนที่ว่าด้วยภูต ผี และปีศาจ ซึ่งมีการจัดลำดับ ตำแหน่ง และชั้นจากต่ำขึ้นไปหาสูงมาก จนกลายเป็นเทวดา เทพธิดา ผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ และดวงวิญญาณต่าง ๆ มีความผูกพันและควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกแห่งวัตถุ รวมทั้งชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันและในอนาคตด้วย ดวงวิญญาณได้มีการติดต่อกับมนุษย์รับรู้การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ด้วยความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ ความเชื่อเช่นนี้จึงนำไปสู่พฤติกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมเช่นไหว้บวงสรวง รวมทั้งการบูชาในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย เพื่อผลดี คือ ความอยู่รอดและสงบสุขในชีวิตมนุษย์ และแนวคิดพิธีกรรม แบ่งประเภทพิธีกรรมได้ในหลายลักษณะ ดังนี้ (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2553)

- 1) พิธีกรรมที่เน้นการควบคุมธรรมชาติ โดยพิธีกรรมเปรียบเสมือนเทคโนโลยีที่มีผู้เชี่ยวชาญ (หมอผี) มาเป็นตัวกลางเชื่อมต่อกับพลังเหนือธรรมชาติ เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวและบวงสรวงเทพที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือพิธีกรรมการรักษาพยาบาลต่าง ๆ ที่มุ่งรักษาอาการเจ็บป่วย
- 2) พิธีกรรมที่มุ่งควบคุมมนุษย์หรือมุ่งถ่ายทอดค่านิยมร่วมแก่สมาชิกสังคม เช่น พิธีกรรมเปลี่ยนผ่านต่าง ๆ ในขั้นตอนของชีวิต เช่น งานบวช งานแต่งงาน และงานศพ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ที่กำลังก้าวสู่การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมซึมซับบทบาทหน้าที่ใหม่รับอัตลักษณ์ใหม่ได้ราบรื่น
- 3) เป็นเรื่องของทางศาสนาโดยตรง ได้แก่ พิธีกรรมที่ช่วยให้ปัจเจกเข้าถึงจุดหมายศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระเจ้า เช่น การสวดมนต์ การสารภาพบาป หรือ

การทำสมาธิ เป็นต้น พิธีกรรมประเภทนี้มุ่งตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของศาสนิก และ 4) พิธีกรรมสำหรับเยียวยาความเจ็บป่วยหรือภาวะวิกฤติของสังคม ในยามเกิดภาวะระส่ำระสาย สังคมสามารถผลิตพิธีกรรมบางอย่างขึ้นเพื่อช่วยยึดโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือวิจัย รวมถึงการสรุปและวิเคราะห์ผลการศึกษา

การทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) ศึกษาหน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยโง่ง บ้านเกาะแรต จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อผีบรรพบุรุษของชาวไทยโง่งที่หมู่บ้านเกาะแรต การศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนไทยโง่งยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งในวิถีการดำเนินชีวิตและการประกอบประเพณีและพิธีกรรม นอกจากนี้ ความเชื่อผีบรรพบุรุษยังเป็นมาตรการทางวัฒนธรรมในการเสริมพลังความเข้มแข็งทางสังคมแก่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโง่งให้มีความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันการเปลี่ยนแปลง หรือการยอมรับนับถือผีหรือวัฒนธรรมความเชื่ออื่น ๆ มีการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะความเชื่อในผีบรรพบุรุษของกลุ่มไทยโง่งกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพื่อเปิดเผยลักษณะร่วม ลักษณะต่าง และลักษณะวิวัฒนาการทางความเชื่อของมนุษย์ตามหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

ศิรดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลั่นเนียม (2563) ศึกษาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมมอญด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ยังคงอยู่ของชุมชนชาวมอญ เพื่อเป็นแนวทางในการการสืบสานและการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวมอญให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป การศึกษาโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษของชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีการนับถือผีที่ชาวมอญส่วนใหญ่นับถือสามารถจำแนกได้สามประเภท ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้านและความเชื่อเรื่องโชคลางและสิ่งอัปมงคล ที่ยังคงมีการสืบทอดและปฏิบัติจำนวนทั้งสิ้น 36 พิธีกรรม (ความเชื่อ)

ทิพย์พฐ์ ฤกษ์สุนทร และทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2566) ศึกษาการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) การศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ประกอบด้วย 4 กลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นการสื่อสาร กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะเฉพาะ กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสารกลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ใช้ทำการสื่อสาร จึงจำเป็นต้องทำให้ครบทุกคุณลักษณะตามการจัดแบ่งกลุ่มเพื่อให้ยังรักษารูปร่างอำนาจไว้ได้

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) ศิรดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลั่นเนียม (2563) ทิพย์พฐ์ ฤกษ์สุนทร และทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2566) พบว่า พื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ที่บริเวณจังหวัดนครปฐม และจังหวัดปทุมธานี ซึ่งวัตถุประสงค์ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเรื่อง ศึกษาความเชื่อผีบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อวัฒนธรรมมอญด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ยังคงอยู่ของชุมชนชาวมอญ การสืบสานและการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวมอญ วิเคราะห์การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) มีวิธีการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยประเด็นศึกษาของ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) กล่าวถึงหน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยซึ่งยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งในวิถีการดำเนินชีวิต และการประกอบประเพณีและพิธีกรรม มีความสอดคล้องกับ ศิรดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลั่นเนียม (2563) ที่ศึกษาเรื่องความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ มีการนับถือผีที่ชาวมอญส่วนใหญ่ นับถือสามารถจำแนกได้สามประเภท ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้านและความเชื่อเรื่องโชคกลางและสิ่งอัปมงคล ส่วนงานวิจัยของ ทิพย์พฐ์ ฤกษ์สุนทร และทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2566) เป็นประเด็นศึกษาที่แตกต่างออกไป โดยเป็นการศึกษาการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นการสื่อสาร กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะเฉพาะ กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสาร และกลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ใช้ทำการสื่อสาร ส่วนประเด็นที่ยังไม่พบการศึกษา คือ วัฒนธรรมความเชื่อของพิธีกรรมผีปู่ย่า เปรียบเทียบองค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู่ย่า ในอดีตและปัจจุบัน

ผลการวิจัย

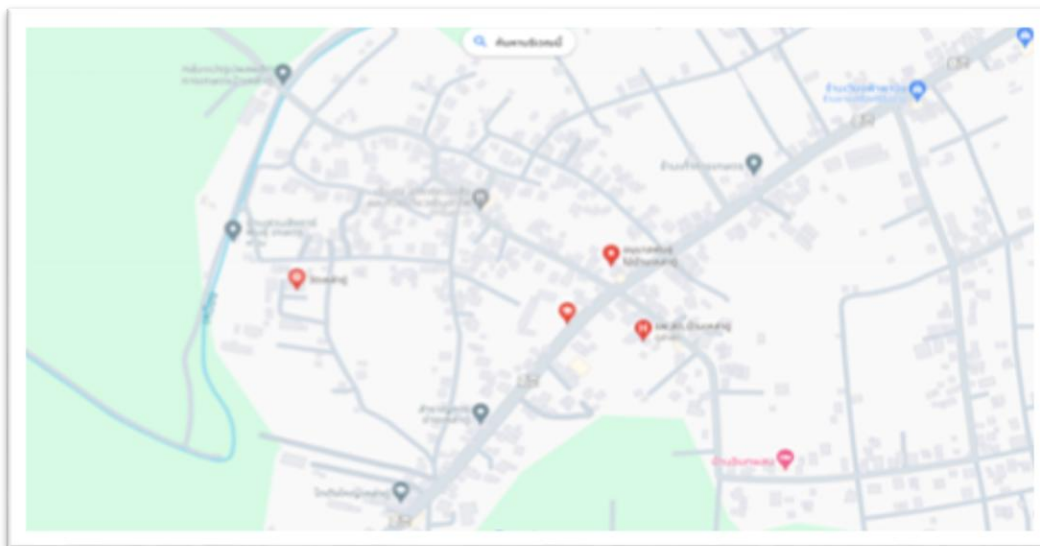
การศึกษาเรื่องความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมผีปู้ย่า กรณีศึกษากันเหลาคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อและบทบาทของพิธีกรรมผีปู้ย่าในชุมชน และเพื่อศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู้ย่าปัจจุบัน ในพื้นที่บ้านเหลาคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview form) ดังนี้

1. บริบทและความเป็นมาของพิธีกรรมผีปู้ย่า (ผีบรรพบุรุษ)

พิธีกรรมเลี้ยงผีปู้ย่าของชาวบ้านเหลาคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษสำหรับที่ใช้เป็นที่พึ่งพาทางด้านจิตใจว่า ผีปู้ย่าจะคอยปกป้องรักษาลูกหลานอยู่ตลอดเวลา แต่มีข้อแม้ว่าต้องเป็นคนดีไม่ทำอะไรนอก luân อกรอย ไม่ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ส่งผลให้เกิดความเชื่อความศรัทธาในการดำรงชีวิตในสังคม

1.1 บริบทพื้นที่ของหมู่บ้านเหลาคู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

บ้านเหลาคู่ เดิมตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลวังผาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน ปัจจุบันแยกจากตำบลวังผาง เป็นหมู่ที่ 1 ตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ตามคำบอกเล่าสืบต่อกันมาว่า เดิมบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านนี้มีสองครอบครัวตายาย คือ พ่อเผ่าขาว แม่เผ่าเตียม ซึ่งอพยพมาจากหมู่บ้านร้องขุ่น อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และครอบครัวพ่อเผ่าอุตมะ อพยพมาจากบ้านสบทา ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านฝาง (เดิมชื่ออำเภอบ้านฝาง) จังหวัดลำพูน มาบุกเบิกตั้งรกรากเพื่อเป็นที่ทำมาหากิน ทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ เพราะบริเวณนี้เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ร่มรื่น มีลำธารไหลผ่านหลายสายตลอดปี จึงเหมาะกับการเพาะปลูก ต่อมาได้มีคนอพยพเข้ามาอาศัยมากขึ้น จึงจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน เนื่องจากรอบ ๆ บริเวณหมู่บ้านมีต้นไม้ประดู่ขึ้นอยู่ทั่วไป และที่ตั้งเป็นกลุ่ม ๆ ภาษาทางเหนือเรียกว่า “เหล่า” จึงใช้คำว่า “เหล่า” และต้นไม้ประดู่เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านได้ชื่อว่า หมู่บ้านเหลาคู่ มาจนถึงปัจจุบัน และผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นายรังสรรค์ พร้อมสุภา (บุญทอง ไชยสินธุ์, สัมภาษณ์, 13 สิงหาคม 2567)

ภาพที่ 1 ตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้านเหล่าตุ๋

ที่มา: (Google Maps, 2567)

1.2 ความเชื่อของพิธีกรรมผีปู้ย่า

มนุษย์เชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษหลังจากสิ้นความเป็นมนุษย์แล้วยังคงวนเวียนอยู่ตามบ้านเรือนและที่อยู่อาศัย เพื่อคอยปกป้องลูกหลานให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข จึงได้ทำขันผีปู้ย่าเพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษให้สิ่งสถิตอยู่บริเวณเหนือหัวนอนติดฝาด้านตะวันออกตรงมุมห้องอยู่ติดเสาหรือระหว่างเสามงคูลและเสาท้ายสุดของเรือน หรือบางครั้งอาจสร้างเรือนจำลองหลังเล็ก ๆ บริเวณมุมรั้วได้ร่มไม้ใหญ่ หรือที่ใดที่หนึ่งที่เห็นว่าเหมาะสม โดยจะมีพานหรือถาดใส่ดอกไม้ธูปเทียนจากการเซ่นไหว้ และมีการเซ่นไหว้เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญ เช่น แต่งงาน เจ็บป่วย เป็นต้น การเลี้ยงผีปู้ย่า มักถือเอาเทศกาลที่มีการรวมญาติมากมาย โดยถือโอกาสนี้ทำพิธีเลี้ยงผีปู้ย่า การนับถือผีปู้ย่าจึงถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในตระกูลให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี เกื้อหนุนช่วยเหลือกัน โดยยึดเอาผีปู้ย่าเป็นหลักรวมใจในหมู่บ้านนั่นเอง (จันทนา ใจยุ, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2567)

1.3 การสืบทอดการประกอบพิธีกรรม

พิธีกรรมการเลี้ยงผีปู้ย่าเป็นประเพณีล้านนาทางภาคเหนือมานาน เป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เดิมผีปู้ย่าบรรพบุรุษของนางจันทนา ใจยุ ชื่อ เจ้าหม่อนอินตา อายุ 143 ปี แม่ย่าพิกุลทอง อายุ 132 ปี แต่เดิมผีปู้ย่าได้อาศัยอยู่ที่บ้านบนดอยกลางหุบเขาที่หมู่บ้านแม่ลาย อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มาเนิ่นนานตั้งแต่รุ่นทวด แม่อุ้ยบัวนั้นได้รับการสืบทอดมาจากแม่อุ้ยน้อย ผู้เป็นแม่ของแม่อุ้ยบัว จากนั้นแม่อุ้ยบัวได้ส่งต่อให้แม่อุ้ยเป้งได้สืบทอดต่อมา จนกระทั่งวันหนึ่งลูกคนโตของแม่อุ้ยเป้งป่วยแบบไม่มีสาเหตุ แม่อุ้ยเป้งจึงได้พาลูกคนโต

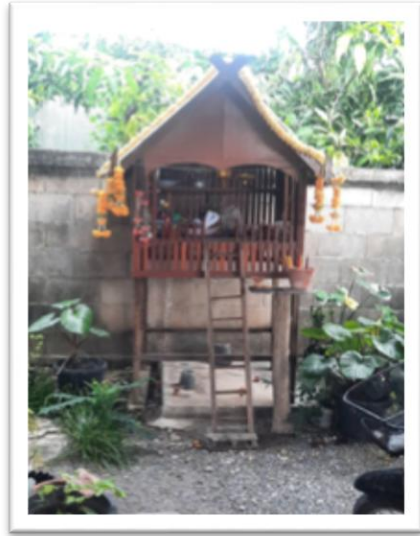
ไปโรงพยาบาลแต่ก็ไม่พบสาเหตุของอาการป่วย ต่อมาแม่ฮุยเบ้งได้พาลูกคนโตไปถามร่างทรงที่อำเภอคอยสะเกิด ว่าลูกเป็นอะไร ทำไมถึงป่วยโดยไม่มีสาเหตุ และร่างทรงได้บอกว่า ฝิปู่ย่า อยากจะมาอยู่ด้วยกับลูกคนโต เพื่อให้ดูแลท่าน เนื่องจากตอนที่ฝิปู่ย่าอยู่กับแม่ฮุยเบ้งเขาเริ่มอายุมากขึ้น จึงอยากย้ายมาอยู่ด้วยกับลูกคนโต จึงทำให้ลูกคนโตของแม่ฮุยเบ้งทำการรับขัน ให้ฝิปู่ย่ามาอยู่ด้วยและดูแลท่าน ในช่วงเวลาที่แม่ฮุยเบ้งยังไม่เสียชีวิต ก็ให้แม่ฮุยเบ้งเป็นแม่ใหญ่คอยช่วยดูแลในเรื่องการเลี้ยงฝิปู่ย่าไปด้วย แล้วพอลูกคนโตต้องย้ายที่อยู่อาศัย จึงจำเป็นต้องพาฝิปู่ย่าไปอยู่ที่อาศัยใหม่ด้วย จึงได้ไปถามร่างทรงอีกครั้งว่า หากย้ายที่อยู่ ฝิปู่ย่าจะอยากย้ายมาอยู่ด้วยไหม จนรู้ว่าฝิปู่ย่าอยากย้ายไปอยู่ที่อาศัยใหม่ คือ ที่หมู่บ้านเหลาคู่ จึงได้ทำขันให้ฝิปู่ย่าอยู่ด้วย และอยู่กับผู้รับขันที่ฝิปู่ย่าเลือกเอง การเลี้ยงฝิปู่ย่าตามประเพณีดั้งเดิมในเดือนเก้าของล้านนา และขอพรอธิษฐานให้ท่านช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองคนในครอบครัวและญาติพี่น้อง (จันทนา ใจยุ, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2567)

1.4 บทบาทของฝิปู่ย่าที่มีต่อชุมชน

ชุมชนบ้านเหลาคู่ เป็นชุมชนที่ชาวบ้านในหมู่บ้าน บางครอบครัวไม่ได้สนใจในเรื่องของการเลี้ยงฝิปู่ย่ามากนัก และเป็นส่วนน้อยที่ชาวบ้านบางครัวเรือนยังมีความเชื่อในเรื่องของการเลี้ยงฝิปู่ย่า และครัวเรือนที่มีการเลี้ยงฝิปู่ย่า คือ บ้านที่มีฝิบรรพบุรุษมาเนิ่นนานสืบทอดส่งต่อรุ่นต่อรุ่น และมีการเลี้ยงฝิปู่ย่ามาทุก ๆ ปี ในช่วงเดือนเก้าเหนือ (เดือนมิถุนายน) ชาวบ้านที่มีฝิบรรพบุรุษเดียวกันจะมาร่วมพิธีกรรมในการเลี้ยงฝิปู่ย่าเป็นประจำ และทำกันภายในครอบครัวที่มีฝิบรรพบุรุษเดียวกัน ที่เป็นเครือญาติเดียวกัน และไม่ได้มีบทบาทในหมู่บ้านมากนัก ส่วนมากมักมีบทบาทแค่ภายในครอบครัวเดียวกันเครือญาติเดียวกันไม่ได้มีบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงฝิปู่ย่า

1.5 พิธีการเลี้ยงฝิปู่ย่าของในชุมชน

พิธีเลี้ยงฝิเป็นสิ่งที่ผูกพันกับการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง โดยมีความเชื่อว่าการเลี้ยงฝิจะทำให้ครอบครัวอยู่อย่างมีความสุข ให้ความสำคัญแก่ผู้ที่ควรเคารพ และเป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นภายในครอบครัวทำให้ลูกหลานมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ พิธีการเลี้ยงฝิปู่ย่าจะจัดอาหารคาวหวานไปเซ่นไหว้ดวงวิญญาณ ณ หิ้งฝิปู่ย่า ขันฝิปู่ย่าหรือห่อฝิ ที่เชื่อว่าปู่ ยา ตา และยาย ที่ตายไปวิญญาณจะวนเวียนมาปกป้องรักษาและคุ้มครองลูกหลาน ดังนั้นจึงมีหิ้งหรือขันไว้บนหัวนอนทุกบ้าน โดยเชื่อว่าปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้วหลายคนเป็นญาติพี่น้องสายเลือดเดียวกันน่าจะอยู่ร่วมกันได้ จึงได้สร้างห่อฝิขึ้น เพื่อให้ฝิอยู่ร่วมกัน หากบ้านใดจะจัดพิธีเลี้ยงฝิปู่ย่าขึ้นจะต้องบอกให้พี่น้องและญาติสนิทได้รับรู้ถึงกำหนดการเลี้ยงฝิปู่ย่า จากนั้นทำความสะอาดหิ้ง ขันหรือห่อฝิ และร่วมกันจัดอาหารเครื่องเซ่นไหว้

ภาพที่ 2 ศาลผีป่วนในพื้นที่บ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ในพื้นที่บ้านเหล่าดู่ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีความเชื่อในพิธีกรรมผีป่วนมาอย่างยาวนาน เชื่อกันว่าจะปกป้องลูกหลานของตัวเองและบางครอบครัวที่ยังมีความเชื่อ จึงได้ทำการสืบทอดพิธีกรรมนี้ไว้แบบรุ่นสู่รุ่นจากสายบรรพบุรุษโดยตรง โดยจะทำพิธีการเลี้ยงผีป่วนเป็นประจำในทุก ๆ ปี ปีละ 1 ครั้ง ในช่วงเดือน ๗-๘-๙ เหนือ (ตรงกับเดือนเมษายน – มิถุนายน) การเลี้ยงผีป่วนมีช่วงระยะเวลายาวถึงสามเดือน เนื่องจากพิธีเลี้ยงผีป่วนนั้นเป็นพิธีสำคัญที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องมาร่วมพิธีกรรม การที่สมาชิกในครอบครัวบางคนอยู่ห่างไกลกันเพราะการทำงานและด้วยการเดินทางที่ลำบาก จึงทำให้เกิดการรอคอย การกลับมาร่วมพิธีกรรมของสมาชิกให้ครบทุกคน จึงต้องเลือกวันเวลาที่ทุกคนสามารถมาอยู่ร่วมกันอย่างพร้อมเพรียงกัน แต่ส่วนใหญ่จะนิยมเลี้ยงผีป่วนในเดือนเมษายน เพราะตรงกับเทศกาลสงกรานต์ที่สมาชิกในครอบครัวจะกลับมาอยู่พร้อมหน้ากัน เพื่อเป็นการขอให้ผีป่วนช่วยรักษาคุ่มครองคนในครอบครัวและเครือญาติ และให้ญาติพี่น้องได้มาเจอกันในทุก ๆ ปี ลูกหลานที่อยู่ห่างไกลได้มีโอกาสมาอยู่ใกล้กันได้รู้จักสนิทสนมกันมากขึ้น และยังเป็นสิ่งที่พึงพอใจให้แก่เครือญาติ

2. องค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า จะมีเนื้อหาของบุคคล โอกาส และระยะเวลาสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม รวมถึงอุปกรณ์และของใช้ในการประกอบพิธีกรรม

2.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรม

- 1) ผู้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า คือ ผู้ที่สืบเนื่องกันมารุ่นต่อรุ่น ผู้ที่เป็นคนสืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรง ที่เป็นคนนำพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า
- 2) ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม คือ ญาติพี่น้องผู้ที่อยู่ในสายตระกูล ผีบรรพบุรุษเดียวกัน

2.2 โอกาสและระยะเวลาในการทำพิธีกรรม

ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า เป็นประเพณีล้านนาทางภาคเหนือที่สืบทอดกันมาจากรุ่นต่อรุ่น คือ การเลี้ยงผีประจำตระกูล หรือที่เรียกกันว่า ผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ฤกษ์งามยามดีในการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า จะเป็นเวลาเช้าตรู่ ประมาณ 8.00 น. การเลี้ยงผีปู่ย่าโดยทั่วไปจะนิยมเลี้ยงในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน แต่ด้วยความไม่สะดวกที่ญาติพี่น้องอยู่ห่างไกลกัน ดังนั้น ในช่วงปีใหม่เมือง (สงกรานต์) อาจใช้ช่วงเวลานี้เลี้ยงผีได้ หรือหากลำบากที่จะต้องเดินทางมาร่วมพิธีเลี้ยงผี อาจขอแบ่งผีไปอยู่ในชุมชนใหม่ที่อยู่ไกลออกไป โดยการนำเอาขันหรือสลุมาขอแบ่งผีจากเจ้าผีปู่ย่า (ต้นตระกูล) ซึ่งก็จะจัดพิธีเลี้ยงผีเพื่อบอกกล่าวผีเก่า จากนั้นผีเก่าจะเป็นผู้นำเอาข้าวตอกดอกไม้มาใส่ขันไว้ และอวยพรให้แบ่งผีแก่สมาชิกไปจัดทำพิธีเอง ซึ่งเมื่อไปรับผีมาแล้วก็นำมาตั้งขันในหอผีที่ตั้งขึ้นใหม่ ถือเป็นสิริมงคล ความอยู่เย็นเป็นสุข และความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานแก่เครือญาติ และขยายเป็นครอบครัวใหม่ออกไปไม่สิ้นสุด

2.3 ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

- 1) ก่อนทำพิธีกรรม นัดวันเวลาทำพิธีกรรมกับเครือญาติให้เตรียมข้าวของมาถวายร่วมกัน และจัดเตรียมเครื่องบวงสรวงมาถวายแก่ผีปู่ย่าให้ครบ
- 2) ระหว่างทำพิธีกรรม เมื่อถึงฤกษ์งามยามดีในการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า ในเวลาเช้าประมาณ 8.00 น. โดยมีการนำเครื่องบวงสรวงมาถวาย ผู้สืบทอดหรือผู้อาวุโสจะกล่าวคำบูชา พร้อมกับญาติ ๆ ที่มาร่วมพิธี จากนั้นพนมมือไหว้และอธิษฐาน รอนจนกว่ารูปเทียนจะวอดดับหมดเล่ม ถือว่าผีปู่ย่าได้รับรู้และรับเครื่องไหว้แล้ว นอกจากนี้อาจจะทำเนื่องในโอกาสที่ญาติ ๆ ได้ बन บานศาลกล่าวผีปู่ย่าให้ช่วยคนในตระกูลแล้วหายเจ็บป่วยก็ได้

3) หลังทำพิธีกรรม เมื่อเสร็จสิ้นพิธี ลูกหลานจะลาของไหว้ ได้แก่ ข้าวปลา อาหารแห้ง ผลไม้ และขนมต่าง ๆ เพื่อนำมาแจกจ่ายให้กับญาติพี่น้อง และนำไปรับประทานเพื่อความเป็นสิริมงคล นอกจากนั้นภายในงานยังเป็นสถานที่สำหรับพูดคุย ทำให้ลูกหลานที่อยู่ห่างไกลได้มีโอกาสมาอยู่ใกล้ชิดกันได้รู้จักสนิทสนมกันมากขึ้น และยังเป็นที่พักทางใจให้แก่เครือญาติ

2.4 สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม

สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ส่วนใหญ่จะประกอบพิธีกรรมที่บ้านของผู้สืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรงจากผีเจ้า

2.5 อุปกรณ์และของใช้ในการประกอบพิธีกรรม

ชั้นผีปู่ย่าและของเซ่นไหว้ต้องทำการเปลี่ยนทุกปี ก่อนการทำพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ภายในชั้นและของเซ่นไหว้ที่จะนำไปประกอบพิธีกรรมนั้น ประกอบไปด้วย

- 1) ชั้น 12 ใส่กรวยดอกไม้ 12 เทียน 2 เล่ม ใส่ข้าวตอก
- 2) กรวยหมากปู 12 สวย ใบปู 2 ใบ หมาก 2 กำ
- 3) ผ้าขาวผ้าแดง ครึ่งเมตร
- 4) หมาก 1 ห้ว (เป็นพวง)
- 5) ใบปู 12 ใบ เปี้ยหอย 12 ตัว
- 6) ผ้าเจ็ดสี
- 7) เป้งข้างทองเหลืองเล็ก 1 ตัว
- 8) ดอกบัว 1 กำ ดาวเรือง 1 พวง ใบโกสน ดอกไม้หอม
- 9) ใบไม้มงคลไต้ชั้น คือ ใบโชค ใบไผ่ ใบขนุน ใบตองเต้า ใบมะยม อย่างละ 12 ใบ
- 10) ไก่คู่
- 11) ขนมหวาน
- 12) ผลไม้
- 13) อาหารคาว

แต่ในกรณีที่เข้ารับชันครั้งแรกที่มาอยู่บ้าน ชันและของเช่นไหวจะแตกต่างออกไปจากที่กล่าวมา ซึ่งจะประกอบไปด้วย

- 1) ชันเต้าทั้ง 4
- 2) ชันข้าว 1 ชัน (ปลาเผา 2 ตัว ผักหวานบ้านต้มสุก ผลไม้ ขนม บุหรี่ เมี่ยง และน้ำ)

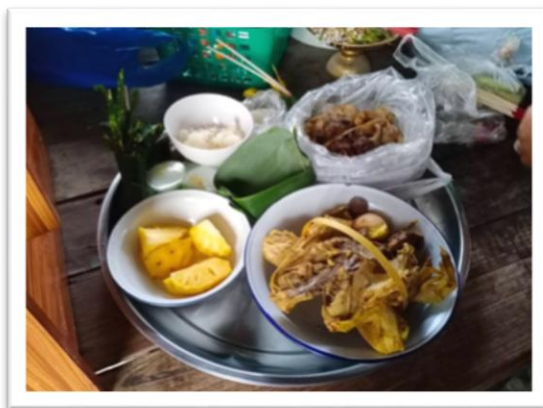

ภาพที่ 3 ชันผิ่วย่า

ที่มา: (จินทนา ใจยุ, 2567)

ภาพที่ 4 อุปกรณ์เตรียมเปลี่ยนชั้น

ภาพที่ 5 ของเซ่นไหว้
ที่มา: (จันทนา ใจยุ, 2567)

ภาพที่ 6 การจัดเตรียมชั้นผีปู่ย่า

2.6 ความหมายและความเชื่อของอุปกรณ์และของใช้ในการประกอบพิธีกรรม

- 1) ชั้นน้อย (ชั้น 12 ชั้นพ่อครู เป็นชั้นของผู้เป็นครูอาจารย์ลำดับขั้นต้น)
- 2) กรวยหมากพลู เป็นเครื่องบูชา
- 3) ผ้าขาว ผ้าแดง แทนการคลอดลูกก่อน ที่เอามัดไว้บนคานตอนคลอดลูกในอดีต
- 4) หมาก 1 ห้ว เบี้ยหอย 12 ตัว เปรียบเสมือนที่รับรองของผีบรรพบุรุษ
- 5) รูปปั้นช้างทองเหลือง ใส่เพื่อความหนักแน่นมั่นคง
- 6) ดอกบัวดอกดาวเรืองใบโกสนดอกไม้หอม เป็นตัวแทนของการเกิดปัญญา
- 7) ใบโชค ลากแทนโชคแทนลาภ
- 8) ใบขนุน เกื่อหนุนค้ำชู
- 9) ไก่คู่ ช่วยกระตุ้นโชคลาภและรักษาเพิ่มพูนทรัพย์สมบัติแก่ผู้ครอบครองและครอบครัว และช่วยป้องกันภัยไม่ให้มากล้ำกราย
- 10) ชันเต้าทั้งสี่ เพื่อบอกกล่าวเทวดารักษาทั้งที่อยู่ในชั้นและภายในบ้าน บอกกล่าวเทวดาฟ้าดินเพื่อให้รับรู้
- 11) ชันข้าวหนึ่งชั้น เพื่อบอกกล่าวบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

ในการประกอบพิธีกรรมผีปู่ย่าจะประกอบพิธีกรรมที่บ้านของผู้สืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรง ในช่วงเดือนเก้าตามปฏิทินล้านนา (เดือนมิถุนายน) ผู้ประกอบพิธีกรรมจะจัดเตรียมของเซ่นไหว้และเปลี่ยนของในชั้นผีปู่ย่าใหม่ในทุก ๆ ปี ซึ่งก่อนจะประกอบพิธีกรรมได้นัดวันเวลาทำพิธีกรรมกับญาติพี่น้องให้จัดเตรียมของมาถวายร่วมกัน จากนั้นจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ไว้ในวันประกอบพิธีกรรม เมื่อถึงฤกษ์ยามยามดีในการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่าจะนำเครื่องเซ่นไหว้มาถวาย ผู้สืบทอดจะอธิษฐานพร้อมขอพรให้ผีปู่ย่าได้รับรู้และดูแลรักษาคนในครอบครัวและประพาดิตนเป็นคนดี

อภิปรายผล

1) ความเชื่อพิธีกรรมผีปู่ย่าในชุมชนบ้านเหล่าตุ๋ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่า พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ของชาวบ้านเหล่าตุ๋ อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ย่าเป็นประเพณีล้านนาทางภาคเหนือมานาน เป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษ สำหรับที่ใช่เป็นที่พึ่งพาทางด้านจิตใจ ที่เชื่อกันว่าวิญญาณของบรรพบุรุษหลังจากสิ้นความเป็นมนุษย์แล้วยังคงวนเวียนอยู่ตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เพื่อคอยปกป้องลูกหลานให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบ จึงได้ทำชั้นผีปู่ย่าเพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษสิงสถิตอยู่บริเวณเหนือหัวนอนติดฝาด้านตะวันออก

ตรงมุมห้องอยู่ติดเสา หรือระหว่างเสามงคและเสาท้ายสุดของเรือนหรือบางครั้งอาจสร้างเรือนจำลองหลังเล็ก ๆ บริเวณมุมรั้วไต้ร่มไม้ใหญ่ หรือที่ใดที่หนึ่งซึ่งเห็นว่าเหมาะสม การเลี้ยงผีปู่ย่ามักถือเอาเทศกาลที่มีการรวมญาติมากมาย โดยถือโอกาสนี้ทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่าทำให้ลูกหลานมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ พิธีการเลี้ยงผีปู่ย่าจะจัดอาหารคาวหวานไปเซ่นไหว้ดวงวิญญาณผู้ตาย ที่หิ้งผีปู่ย่า ชันผีปู่ย่าหรือห่อผีที่เชื่อว่าปู่ ย่า ตา และยายที่ตายไป วิญญาณจะวนเวียนมารักษาลูกหลาน การนับถือผีปู่ย่าจึงถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในตระกูลให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี เกื้อหนุนช่วยเหลือกัน โดยยึดเอาผีปู่ย่าเป็นหลักรวมใจในหมู่ญาตินั่นเอง แต่ในชุมชนบ้านเหล่าคู่ เป็นชุมชนที่ไม่ได้สนใจในเรื่องของการเลี้ยงผีปู่ย่ามากนัก มักเป็นส่วนน้อยที่ชาวบ้านบางครั้งมีความเชื่อในเรื่องของการเลี้ยงผีปู่ย่า และครัวเรือนที่มีการเลี้ยงผีปู่ย่า คือ บ้านที่มีผีบรรพบุรุษมาเนิ่นนานที่สืบทอดส่งต่อรุ่นต่อรุ่น และมีการเลี้ยงผีปู่ย่ามาทุก ๆ ปีในช่วงเดือนเก้าเหนือ ชาวบ้านที่มีผีบรรพบุรุษเดียวกันจะมาร่วมพิธีกรรมในการเลี้ยงผีปู่ย่าเป็นประจำและทำกันแค่ภายในครอบครัวที่มีผีบรรพบุรุษเดียวกันที่เป็นเครือญาติเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา (สนธิ สมักรการ, 2539) ที่กล่าวว่าความเชื่อพฤติกรรมในแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกันออกไปอยู่แล้ว อย่างความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าเชื่อกันว่าวิญญาณบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้วยังคงวนเวียน คอยปกป้องลูกหลาน เพื่อให้ลูกหลานอยู่อย่างสุขสบาย เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในครอบครัว มีความสามัคคีเกื้อหนุน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยได้ยึดถือเอาผีปู่ย่า เป็นหลักรวมใจในหมู่ญาติ และความเชื่อเรื่องผีปู่ย่ายังคงมีความสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมในเรื่องภาษาสัญลักษณ์ อาจเป็นศาสนาหรือไม่ใช่ศาสนาก็ได้และยังศึกษาได้ในหลายมิติแตกต่างออกเป็นระดับปัจเจกและระดับครัวเรือน มุ่งควบคุมหรือมุ่งถ่ายทอดค่านิยมร่วมแก่สังคม เช่น พฤติกรรมเรื่องปู่ย่ามีภาษาและ สัญลักษณ์เป็นผู้สืบทอดจากบรรพบุรุษโดยตรงและยังมี ชัน หิ้ง และศาล เพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษสถิตอยู่ มีการเซ่นไหว้ในทุก ๆ ปี เพียงปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น เพื่อบอกกล่าวและขอพรผีบรรพบุรุษให้ช่วยปกป้องรักษาคุ่มครองคนในครอบครัว ความเชื่อในเรื่องผีปู่ย่าไม่ได้ถือว่าเป็นศาสนาโดยตรง ศึกษาได้ในตัวบุคคลและทำกันเฉพาะภายในครัวเรือนญาติ พี่ น้อง ไม่ได้ทำกันเป็น ความเชื่อในเรื่องผีปู่ย่ายังมุ่งสอนให้คนที่นับถือเป็นคนดีไม่ทำอะไรนอก luânนอกทาง และไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น และสอดคล้องกับการศึกษาของ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) เรื่องหน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยไซ่ง บ้านเกาะแรต จังหวัดนครปฐม พบว่า ชุมชนไทยไซ่งยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งในวิถีการดำเนินชีวิตและการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ ความเชื่อผีบรรพบุรุษยังเป็นมาตรการทางวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในตระกูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันการเปลี่ยนแปลงหรือการยอมรับนับถือผี

2) การประกอบพิธีกรรมบูชาผีปู่ย่าในชุมชนบ้านเหล่าคู่อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่าในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า มีโอกาสและระยะเวลาสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมผู้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ผู้ที่สืบเนื่องกันมารุ่นต่อรุ่น ผู้ที่เป็นคนสืบทอดจากผีบรรพบุรุษโดยตรงที่เป็นคนนำพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ย่า ส่วนผู้เข้าร่วมพิธีกรรม คือ ญาติพี่น้องผู้ที่อยู่ในสายตระกูล ผีบรรพบุรุษเดียวกัน ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า เป็นประเพณีล้านนาที่สืบเนื่องกันมารุ่นต่อรุ่น คือการเลี้ยงผีประจำตระกูล ซึ่งก็จะจัดพิธีเลี้ยงผีเพื่อบอกกล่าวผีเฝ้า จากนั้นผีเฝ้าจะเป็นผู้นำเอาข้าวตอกดอกไม้มาใส่ขันไว้ และอวยพรให้แบ่งผีแก่สมาชิกไปจัดทำพิธีเอง ซึ่งเมื่อไปรับผีมาแล้วก็เอามาตั้งขันในหอผีที่ตั้งขึ้นมาใหม่ ถือเป็นสิริมงคล ความอยู่เย็นเป็นสุข ความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน แก่เครือญาติ ขยายเป็นครอบครัวใหม่ออกไปไม่สิ้นสุด การเลี้ยงผีปู่ย่ามีขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม คือ ก่อนทำพิธีกรรมนั้นวันเวลาทำพิธีกรรมกับเครือญาติ ระหว่างทำพิธีกรรม เมื่อถึงฤกษ์งามยามดีในการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า โดยมีการนำเครื่องบวงสรวงมาถวาย ผู้สืบทอดหรือผู้อาวุโสจะกล่าวคำบูชา พร้อมกับญาติ ๆ ที่มาร่วมพิธี จากนั้นพนมมือไหว้อธิฐาน รอจนกว่ารูปเทียนจะวอดดับหมดเล่ม ถือว่าผีปู่ย่าได้รับรู้และรับเครื่องไหว้แล้ว หลังทำพิธีกรรม เมื่อเสร็จสิ้นพิธี ลูกหลานก็จะลาของไหว้เพื่อนำมาแจกจ่ายให้กับญาติพี่น้อง และนำไปรับประทานเพื่อความเป็นสิริมงคล สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลังเนียม (2563) ศึกษาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี แม้ว่าจะไม่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม โดยตรง แต่จุดประสงค์ด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ สอดคล้องกันว่ามีความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อเรื่องโชคลางและสิ่งอัปมงคล ที่ยังคงมีการสืบทอด ซึ่งมีข้อแตกต่างตรงที่ผู้สืบทอดแตกต่างกันที่ บทคามวิจัยที่ศึกษาเป็นผู้ชายที่เป็นผู้สืบทอด แต่วิจัยฉบับนี้มีผู้สืบทอดที่เป็นผู้หญิงเท่านั้น และเป็นบุคคลในเครือญาติที่จะสืบทอดรุ่นต่อรุ่นได้ ผีปู่ย่าจะนับสายตามบรรพบุรุษทางแม่ไม่นับทางพ่อ พิธีการเลี้ยง และมีขั้นตอนเครื่องบูชาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การสืบทอดจากบรรพบุรุษและขั้นตอน เครื่องบูชาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม จึงมีความแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือประสงค์ด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ สอดคล้องกันว่ามีมีความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อเรื่องโชคลางและสิ่งอัปมงคล ที่ยังคงมีการสืบทอด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความเชื่อในเรื่องผีป่วน
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบเรื่องอุปกรณ์และขั้นตอนของพิธีกรรมผีป่วน

เอกสารอ้างอิง

- จดหมายเหตุมหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2564). *ประเพณีเลี้ยงผีป่วน*. สืบค้นจาก <https://archives.mju.ac.th/web/tradition-to-raise-spirits/>
- จันทนา ใจยุ. (12 สิงหาคม 2567, สัมภาษณ์)
- ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร และทิฆัมพร เอี่ยมเรไร. (2566). การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีป่วน). *สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(3), 863-877.
- บุญทอง ไชยสินธุ์. (13 สิงหาคม 2567, สัมภาษณ์)
- ปริญญญา บุญมาเลิศ. (2554). คำเรียกผีและความเชื่อเรื่องผีในภาษาไทยถิ่นเหนือ. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 4(1), 588-602.
- มาลา คำจันทร์. (2559). *เรื่องเล่าผีล้านนา พิมพ์ครั้งที่ 3*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2558). หน้าที่ทางสังคมของความเชื่อผีบรรพบุรุษไทยไซ่ง บ้านเกาะแรต จังหวัดนครปฐม. *ภาษาและวัฒนธรรม*, 34(1), 86-103.
- ศิรดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลั่นเนียม. (2563). ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วิจัยราชภัฏพระนคร*, 15(2), 334-346.
- สนิท สมักรการ. (2539). *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยวิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2553). *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ 3*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Google Maps. (2567). สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2567, สืบค้นจาก <https://maps.app.goo.gl/9yotTazGBVM6cg8s9>